

ЧИННИКИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

sciences in Ukraine: coll. of science works: in 5 vols. Vol. 5. Higher school. Kyiv, pp. 158–169. [in Ukrainian].

9. Bilenkoho, Ye.A. & Kozlovtsia, M.A. (2006). *Sotsiologia: slovnyk terminiv i poniat [Sociology: a dictionary of terms and concepts]. Kyiv, 372 p. [in Ukrainian].*

10. Strelnikov, V.Iu. *Tekhnolohiia bezposerednoho upravlinnia protsesom vykhovannia studenta [Technology of direct management of the student education process]. Available at: <http://eprints.kname.edu.ua/29567/1/108.pdf> [in Ukrainian].*

11. Andrushchenko, P.L., Huberskyi, L.V. & Kremen, V.H. (2005). *Filosofskyi slovnyk sotsialnykh terminiv [Philosophical dictionary of social terms]. Kyiv – Kharkiv: R.Y.F. [in Ukrainian].*

12. Elleström, P-E. (1997). The many meanings of occupational competence and qualification. *Journal of 51 European Industrial Training. Vol. 21 (No. 6/7). pp. 266–273. [in English].*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2023

УДК 378:37.09

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.279659>

Ярослав Власенко, здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ЧИННИКИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ЯКІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті автор охарактеризовує чинники розвитку якості економічної освіти в системі закладів вищої освіти. Відзначено, що існує пряма залежність між рівнем фінансової грамотності здобувачів і якістю попереднього рівня освіти. Серед чинників розвитку якості економічної освіти в системі закладів вищої освіти розкрито наступні: глобальна інформатизація освітніх і наукових процесів, стандартизація змісту економічної освіти, цифровізація економічних процесів, а також підвищення різноманіття економічних інструментів, доступних більшості населення.

Ключові слова: економічна освіта; якість освіти; університет; цифровізація освіти; фахова підготовка; стандарт освіти.

Лит. 10.

Yaroslav Vlasenko, Applicant of the Third Educational and Scientific Level of Higher Education of the Education and Innovative Pedagogy Department Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

FACTORS DETERMINING THE QUALITY OF ECONOMIC EDUCATION IN UKRAINE

In the article, the author characterized the factors of development of the quality of economic education in the system of higher education institutions. It was noted that there is a direct relationship between the level of financial literacy of applicants and the quality of the previous level of education. Among the factors of the development of the quality of economic education in the system of higher education institutions, the following are revealed: global informatization of educational and scientific processes, standardization of the content of economic education, digitalization of economic processes, as well as increasing the variety of economic tools available to the majority of the population.

The article focuses on the fact that the system of ensuring the quality of education in Ukraine includes three components. The first: the system of ensuring the quality of educational activities and the quality of higher education by institutions of higher education. The system complies with the EAHE standard “Internal quality assurance of education” and includes the necessary number of measures, such as the development of a policy for ensuring the quality of education, student-centered teaching and the provision of appropriate information management, but it is also added to ensure the observance of academic integrity and the avoidance of plagiarism. Since in the European Education Area, compliance with academic integrity is a common practice, in order to strengthen the control of plagiarism, this recommendation has been derived into a separate standard of the plan for the quality of education. The second component is the system of external quality assurance of educational activities and institutions of higher education. The system complies with the EAHE standard, however, one of the standards, namely “Independent external examination”, which takes into account the inclusion of a representative of the student body in the system of independent external evaluation, has been replaced by the more liberal “ensuring the availability of published decision-making criteria” in accordance with the standards and recommendations of quality assurance “The European area of higher education”, which, unfortunately, can ignore in some cases the representative’s participation in monitoring the quality of education. The third component is the quality assurance system of the National Agency for ensuring the quality of higher education and independent evaluation institutions quality of higher education. Corresponds to the standard “Agency for quality assurance of education” and includes such components as independence, official status, accountability, activity and policy of quality assurance of education. As can be seen from the comparison of the regulatory documentation with the actual state of affairs, in Ukraine, until today, the standards of the EAHE for internal quality assurance of education, namely standard 1.6 “Educational resources and support for students”, are not being met, because no matter at what level the Higher Education Institution tries provide everything students need, they are underfunded and cannot generally meet the needs of students. Also, standards 1.9

“Current monitoring and periodic review of programs” and 1.3 “Student-oriented learning, teaching and evaluation” are not fulfilled, which leads to lagging behind modern trends, reducing the interest of students in education and reducing the general level of education quality, which negatively affects both the general well-being of the population, as well as the country’s competitiveness in the global socio-cultural space. Among the positive changes, it is necessary to determine the orientation towards world standards of the quality of education. National external quality assurance action plan of higher education of Ukraine was only recently approved, and its executor, namely the National Agency for Quality Assurance of Higher Education, has every opportunity to launch the process of reforms and corrections in the educational space of the country, even regardless of the state of war.

Keywords: economic education; quality of education; university; digitization of education; professional training; standard of education.

Постановка проблеми. Якість освіти є невід’ємним фактором розвитку та становлення конкурентоспроможності держави на світовому просторі. Населення будь-якої держави має право на якісну освіту. Основним фактором сьогодення у розвитку освіти також стає економічна освіта. Існує пряма залежність між рівнем фінансової грамотності і наявністю освіти. Що вищий рівень освіти, то вищий бал фінансової грамотності. За даними звіту USAID щодо результатів дослідження з фінансової грамотності, люди з вищою освітою більш обізнані та мають на 10 % вищий бал з фінансової грамотності, ніж люди з середньою освітою, що означає їх більшу адаптивність до сучасних викликів [1, с. 21, т. 7]. Основними факторами необхідності контролю якості та розвитку освіти у тому числі економічної є: по-перше, глобальна інформатизація освітньо-наукових процесів, пов’язаних з новими дослідженнями – процеси глобалізації у всьому світі та постійний світовий обмін інформацією веде до збільшення конкуренції на освітньому та науковому рівнях. Планка якості постійно зростає, як і рівень вимог до новизни у дослідженнях. Другий фактор: цифровізація економічних процесів, а також розширення різноманіття економічних інструментів, доступних більшості населення – якщо півстоліття тому, вся суть фінансово-економічного пізнання звичайної людини була обмежена необхідністю знання адреси банку та курсу валют на позначений час, то сьогодні необхідно враховувати різноманітні кредитні пропозиції, вміння користуватися депозитами, інструментами інвестування, онлайн-банкінгом та вміння працювати з онлайн-закупівлями як на побутовому, так і на державному рівні у разі зайняття людиною важливої посади у державному апараті або при веденні свого бізнесу. Це приводить нас до наступного фактора: зростання технічної і технологічної складової у сферах споживання і виробництва – з підвищенням рівня інформатизації та комп’ютеризації людині необхідно більше інформації і вищого рівня компетентності й кваліфікації для встановлення необхідних взаємозв’язків у структурованій системі, незалежно від того, чи працює вона у сфері фінансів та обліку, педагогічній, науковій або виробничій сфері [9, 36].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Заявлену проблему досліджували на прагматичному

рівні І. Прокопенко, В. Соляр, Л. Радченко [3; 8; 10]. Компетентнісний підхід у реалізації програм економічної освіти здобувачів різних рівнів вищої освіти презентовано В. Ворожбіт-Горбатюк, О. Мельниковою, Г. Кабанською [4]. Підсумовуючи вищезазначені фактори, можна зробити висновок, що необхідність контролю якості освіти та його підвищення в Україні, передовсім зумовлена інноваційними та глобалізаційними процесами. Людині необхідно мати високий рівень освіти, оскільки у рамках сучасного технологічного та наукового розвитку, вона повинна йти разом з прогресом і не відставати від сучасних тенденцій, що може грожити їй розвитком анахронічних поглядів, подальшим розвитком реакціоністської політики держави, яка, зі свого боку, загальмовує прогрес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про забезпечення якості освіти в Україні, нормативну базу складають стандарти вищої освіти. Згідно з р. 3 ст. 10 Закону України “Про вищу освіту”, стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності [5, р. 3 п. 1 ст. 10]. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, результатів їх навчання; перелік обов’язкових компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до створення освітніх програм підготовки за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей (у стандартах рівня молодшого бакалавра), міждисциплінарних освітньо-наукових програм (у стандартах магістра та доктора філософії); вимоги професійних стандартів (за їх наявністю) [5, р. 3 п. 3 ст. 10]. Зазначимо тут, що стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до національної рамки кваліфікації і використовуються для визначення та оцінювання якості вищої освіти та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти (наукових установ), результатів навчання за відповідними спеціальностями [5, п. 2 ст. 10].

Зі свого боку, необхідно також розкрити сутність національної рамки кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, призначений для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами й організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах, принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудових відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці [7, п. 1–2].

Оскільки Україна є учасником Болонського процесу з 2005 р., та орієнтована на інтеграцію у європейський освітньо-науковий простір, у травні 2015 р. Україною були прийняті ухвалені Міністерською конференцією в Єревані, “Стандарти і Рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG)”. Основними цілями та принципами стандартів є: встановлення спільних рамок щодо систем забезпечення якості для навчання і викладання на європейському, національному й інституційному рівні; уможливлення забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти у Європейському просторі вищої освіти; підтримка взаємної довіри, та сприяння таким чином визнанню та мобільності у межах та поза національних кордонів; надання інформації щодо забезпечення якості у ЄПВО.

Стандарти передбачають: внутрішнє забезпечення якості освіти, зовнішнє забезпечення якості освіти, Агентство забезпечення якості освіти [2, 3–9].

У 2022 р., Спираючись на стандарти ЄПВО, а також на національну рамку кваліфікацій, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, розробило Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023 рр. У плані наведені рівні та ступені кваліфікації вищої освіти, згідно з п. 4 Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій”, включаючи такі рівні, як початковий, перший (бакалаврський), другий (магістерський) та третій (освітньо-науковий (доктор філософії) / освітньо-творчий (доктор мистецтв) рівень, виключаючи рівень доктора наук, оскільки він відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій та відсутній у стандартах ЄПВО [6, 7].

Згідно з планом, система забезпечення якості освіти в Україні поділена на три складові: система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Система від-

повідає стандарту ЄПВО “Внутрішнє забезпечення якості освіти”, та включає у себе необхідну низку заходів, таких як розробка політики забезпечення якості освіти, студентоцентроване викладання та забезпечення відповідного інформаційного менеджменту, однак ще додається забезпечення дотримання академічної доброчесності й уникнення плагіату. Оскільки в Європейському освітньому просторі дотримання академічної доброчесності є загальноприйнятою практикою, для посилення контролю за плагіатом ця рекомендація була введена в окремий стандарт плану з якості освіти. Система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності та закладу вищої освіти. Система відповідає однойменному стандарту ЄПВО, однак один зі стандартів, а саме “Незалежна зовнішня експертиза”, яка враховує включення до системи незалежного зовнішнього оцінювання представника студентства, замінена на більш вільну “забезпечення наявності оприлюднених критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти”, що, на жаль, може ігнорувати у деяких випадках участь представника у контролі за якістю освіти. Система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання якості вищої освіти. Відповідає стандарту “Агентства забезпечення якості освіти” та включає у себе такі складові, як незалежність, офіційний статус, підзвітність, діяльність і політика забезпечення якості освіти [6, 21–24].

Однак незважаючи на міцну законодавчу, нормативно-правову та методологічну базу, якість освіти в нашій країні залишається незадовільною. У роботі “Антикризове регулювання та стимулювання інноваційного розвитку”

В. Соляр, розглядаючи освіту як один із факторів конкурентоспроможності України, відзначає такі характеристики її прояву, як: неефективний захист прав власності; низька конкурентоспроможність освітньої системи; відсутність належної державної “підтримки” ЗВО, що реалізують інноваційні програми; відсутність системи освітніх кредитів. Також констатується недостатній рівень автономії ЗВО, погіршення ресурсного і кадрового забезпечення освітнього процесу у вищій освіті та недосконалість фінансування [3, 139–140; 209].

Також відповідні проблеми проявляються і у практичній частині, що є однією із найважливіших складових, особливо на другому (магістерському рівні), а тому необхідна модернізація підходів. При проходженні науково-педагогічної практики студентами ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки” спеціальності 051 “Економіка”, було встановлено необхідність модернізації проходження практики на дистанційній основі, а саме: зміна форми звітувань із загальнообу-

рократичної на двосторонню з додаванням каналу зворотного зв'язку між керівником та практикантом як елемент звіту. Також було виокремлено проблеми з матеріально-технічною базою, яка не відповідає вимогам сучасних реалій дистанційної освіти [4, 20].

Щодо аспекту виробничої практики, яку проходять студенти-економісти і яка, вочевидь, є найважливішим етапом у їхній освіті, оскільки дає їм змогу ознайомитись із майбутньою професією та перспективним робочим місцем максимально близько та, як говорять, “тактильно”, проблем стає набагато більше. Відповідно до програми практики, нею керують представники як від ЗВО, так і від установи, куди направлений студент. Основна проблема полягає у взаємодії ЗВО та установ, якої не завжди вдається досягнути, і це веде до зниження інтересу та продуктивності студента. Так, наприклад, незважаючи на те, що керівник від установи повинен організувати робоче місце, створити відповідні умови, забезпечити студентів необхідною інформацією, документами, залучити їх до активної участі у виробничому процесі та контролювати за виконанням окремих практичних завдань [8, 12–13], вони найчастіше ставляться до студентів-практикантів як до безкоштовної робочої сили, і замість необхідних знань, лише використовують їх у своїх цілях, або інколи взагалі не приймають їх на практику, незважаючи на укладений договір, мотивуючи закритістю підприємства. Також трапляються випадки коли підприємство не надає необхідну інформацію мотивуючи це тим, що доступ не співробітникам до неї заборонений, що значно ускладнює процес виконання завдань виробничої практики та оформлення звітності. Керівники від університету найчастіше не можуть вирішити подібні питання, оскільки або мають велике робоче навантаження, або ж не мають необхідного впливу на установу, де студент вирішив проходити практику, якщо з нею не укладений договір. Це також почасти призводить до появи корупційних схем між студентами та установами, бо практикант не зацікавлений у роботі на підприємстві, де він не почуває себе необхідним спеціалістом, що, зі свого боку, призводить до падіння рівня навичок та загальної якості освіти.

Ситуація з рівнем зацікавленості студентів своєю професією, висвітлена у роботі “Модернізація економічної освіти у нову епоху: екстраполяція поглядів педагога-гуманіста й економіста Івана Федоровича Прокопенка”, наглядно демонструє ситуацію з якістю освіти в Україні, оскільки, за даними статистичного дослідження, близько 15 % студентів і молодих спеціалістів повністю задоволені обраною професією, одна частина хвилюється за своє професійне майбутнє, друга – або взагалі не може визначитися, або не проявляє інтересу до нього [10].

Насторожує факт, що студенти-економісти вже не задоволені своєю роботою. Вони з часом намагаються змінити професію, особливо якщо зможуть сподіватися на більш оплачуване місце. Значна частина молодих економістів – випускників вишів (близько чверті) незадоволені своєю роботою (таких майже вдвічі більше, ніж студентів). І тут виникають питання, пов'язані з рівнем здібностей, типом профорієнтації, а також можливостями, які відкриває вища освіта. Зіткнувшись із практикою, молоді фахівці відчують розчарування, що, найімовірніше, виникає через умови роботи, зарплату та виробниче середовище. Деякі елементи процесу оволодіння економічною професією, зокрема його змістове наповнення, повинні коригувати обидві сторони – здобувачі й викладачі. Для молодих економістів логічно серйозно ставитися до якості теоретичних знань, оцінюючи їхню практичну корисність, адже інноваційна економіка потребує нового рівня фахівців з новими знаннями та практичними навичками [10, 337–338].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Як можна побачити із порівняння нормативної документації з реальним станом справ, в Україні до сьогодні не виконуються стандарти ЄПВО з внутрішнього забезпечення якості освіти, а саме стандарт 1.6 “Навчальні ресурси і підтримка студентів”, оскільки незалежно від того, на якому рівні ЗВО намагається надавати усе необхідне студентам, вони мають низький рівень фінансування та загалом не можуть задовольнити потреби студентів. Також не виконуються стандарти 1.9 “Поточний моніторинг і періодичний перегляд програм” та 1.3 “Студенто-орієнтоване навчання, викладання та оцінювання”, що, як було сказано на початку, призводить до відставання від сучасних тенденцій, а також зниження зацікавленості здобувачів освіти та зниження загального рівня якості освіти, що негативно впливає як на загальний добробут населення, так і на конкурентоспроможність країни. Але говорячи про позитивні зміни, Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України був тільки нещодавно затверджений, як і його виконавець, а саме Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, має усі можливості запустити процес реформувань та виправлень в освітньому просторі країни, навіть незважаючи на воєнний стан, що й визначено перспективою подальших наукових і методичних розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Financial Literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. Report on the results of the research. September 2021. Kyiv, Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021_en.pdf?v=4

2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ "ЦС", 2015. 32 с. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Київ : CS Ltd., 2015. 32 p.

3. Антикризисне регулювання та стимулювання інноваційного розвитку національної економіки в умовах глобальних дисбалансів : монографія / за ред. В.В. Соляр. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2022. 415 с.

4. Ворожбіт-Горбатюк В., Мельникова О., Кабанська А. Науково-педагогічна практика здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти, спеціальність 051 економіка: досвід ХНПУ імені Г.С. Сковороди. *Молодь і ринок*. 2021. № 4/190. С. 17–21. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236241>

5. Закон України "Про вищу освіту". Документ 1556-VII, поточна редакція від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

6. Національний план дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023 рр. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*, 2022. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B4%D1%96%D0%B9-%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9-14_22.pdf

7. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n37>

8. Прокопенко І.Ф., Соляр В.В. Виробнича практика в організаціях та установах виробничої і невиробничої сфери : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня магістр галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" спеціальності 051 "Економіка". Харків : ХНПУ, 2021. 65 с.

9. Соляр В.В., Радченко Л.П. Важливі напрями розвитку освітніх послуг в умовах ринкової трансформації економіки. *Матеріали XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії"*. Переяслав, 2022. С. 36–39.

10. Соляр В.В. Модернізація економічної освіти у нову епоху: Екстраполяція поглядів педагога-гуманіста й економіста, Івана Федоровича Прокопенка. *Освіта збереже Україну!* : матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. Харків, 2022. С. 333–340. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6929410>

REFERENCES

1. Financial Literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. Report on the results of the research. September 2021. Kyiv, Ukraine. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021_en.pdf?v=4 [in English].

2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Kyiv: CS Ltd., 2015. 32 p. [in English].

3. Antykryzysove rehulivannia ta stymulivannia innovatsiinoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobal-

nykh dysbalansiv [Anti-crisis adjustment and stimulation of innovative development of the national economy in conditions of global imbalances: monograph]. Under the editorship V. Solar. Kharkiv: I.S. Ivanchenko Publishing House, 2022. 415 p. [in Ukrainian].

4. Vorozhbit-Horbatyuk, V., Melnykova, O. & Kabanska, A. (2021). Naukovo-pedahohichna praktyka zdobuvachiv druhoho mahisterskoho rivnia vyshchoi osvity, spetsialnist 051 ekonomika: dosvid KhNPU imeni H.S. Skovorody [Scientific and pedagogical practice of students of the second master's level of higher education, specialty 051 economics: experience of KhNPU named after H.S. Skovoroda]. *Youth and the market*. No. 4/190. pp. 17–21. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236241> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Document 1556-VII, current edition dated 03/31/2023, basis – 2849-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

6. Natsionalnyi plan dii zovnishnoho zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity Ukrainy na period 2022–2023 rr. [National action plan for external quality assurance of higher education of Ukraine for the period 2022–2023]. National Agency for Quality Assurance of Higher Education, 2022. Available at: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B4%D1%96%D0%B9-%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9-14_22.pdf [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii [On the approval of the National Qualification Framework]. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 23, 2011. No. 1341. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n37> [in Ukrainian].

8. Prokopenko, I.F. & Soliar, V.V. (2021). Vyrobnycha praktyka v orhanizatsiiah ta ustanovakh vyrobnycnoi i nevyrobnycnoi sfery [Production practice in organizations and institutions of the production and non-production sphere]. *Methodological recommendations for higher education applicants of the master's degree in the field of knowledge 05 "Social and behavioral sciences"* specialty 051 "Economics". Kharkiv, 65 p. [in Ukrainian].

9. Soliar, V.V. & Radchenko, L.P. (2022). Vazhlyvi napriamy rozvytku osvitnikh poslug v umovakh rynkovoi transformatsii ekonomiky [Important directions for the development of educational services in the conditions of market transformation of the economy]. Proceedings of the XLVI International Scientific and Practical Internet Conference "Problems and Prospects of the Development of Modern Science in Europe and Asia". Pereiaslav, pp. 36–39. [in Ukrainian].

10. Soliar, V.V. (2022). Modernizatsiia ekonomichnoi osvity u novu epokhu: Ekstrapoliatsiia pohliadiv pedahohahumanista y ekonomista, Ivana Fedorovycha Prokopenka. *Osvita zberezhe Ukrainu!* [Modernization of economic education in the new era: Extrapolation of the views of the humanist teacher and economist, Ivan Fyodorovych Prokopenko]. Education will save Ukraine!: Proceedings of the 1st All-Ukrainian Prokopenko readings, Kharkiv, June 10. 2022. Kharkiv, 2022. pp. 333–340. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6929410> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.04.2023